



**МЦПД**

Міжнародний  
Центр  
Перспективних  
Досліджень

01001, Україна, м. Київ, вул. Інститутська, 14, офіс 10  
Тел. (044) 279-88-23 | [office@icps.kiev.ua](mailto:office@icps.kiev.ua) | [www.icps.com.ua](http://www.icps.com.ua)

# Inside Ukraine

**13 жовтня 2016 року**  
**Випуск 60**

# Зміст

<b>ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ</b> .....	<b>1</b>
Чи готова Україна побороти корупцію заради допомоги від МВФ? .....	1
<b>ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ</b> .....	<b>7</b>
Фінансова поліція в Україні: чергова спроба реорганізації ДФС .....	7
Пенсійна реформа від МВФ: непопулярні кроки для української влади .....	10
<b>ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ</b> .....	<b>13</b>
Два полюси української опозиції .....	13

---

# ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ

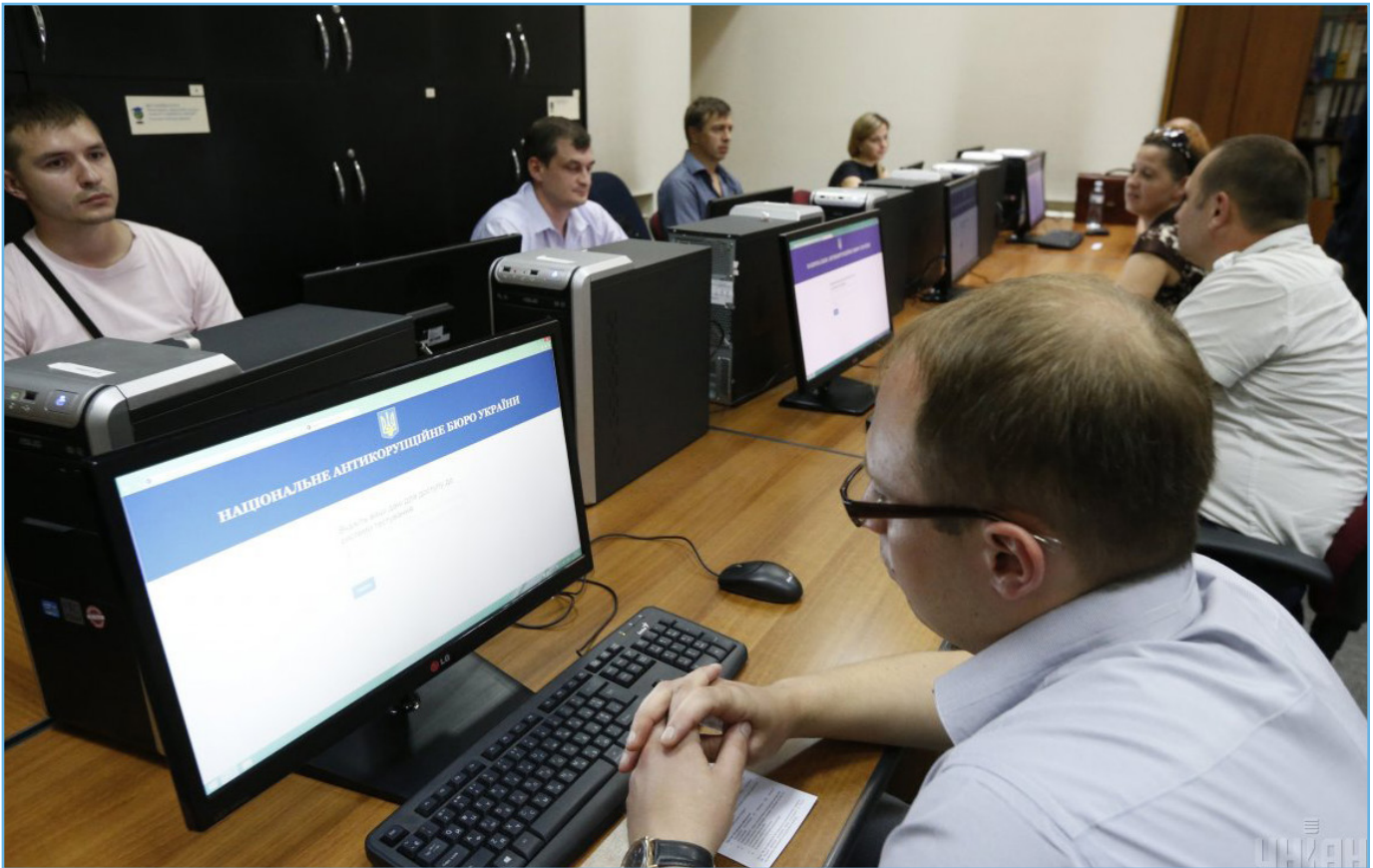


## Чи готова Україна побороти корупцію заради допомоги від МВФ?

*До кінця року у сфері боротьби з корупцією Україна має сконцентруватися на трьох основних напрямках: зміцнити інституційну спроможність НАБУ, забезпечити оприлюднення е-декларацій високопосадовців і закласти законодавче підґрунтя для створення вищого антикорупційного суду. Надання НАБУ права на самостійне прослуховування збільшить ефективність досудового розслідування, але не вирішить системного конфлікту між НАБУ, з одного боку, та ГПУ і СБУ – з іншого. Прагнучи отримати безвізовий режим з ЄС, українська влада має забезпечити оприлюднення е-декларацій високопосадовців, однак повноцінна робота системи е-декларування неможлива без здійснення комплексної реформи*

*державної служби. Створення антикорупційного суду завершить процес формування повного циклу антикорупційних органів, але ефективність його роботи залежить від політичної волі та готовності української влади здійснити антикорупційну революцію, а не побудувати «потьомкінське селище» заради чергового кредиту МВФ.*

За результатами другого перегляду програми розширеного фінансування Extended Fund Facility (EFF) Україна підписала оновлену редакцію Меморандуму про співробітництво з МВФ. За умови успішного виконання т.зв. «маяків» МВФ Україна ще до кінця цього року може отримати наступний транш. Для цього Київ зобов'язався здійснити такі заходи у сфері боротьби з корупцією: 1) до кінця листопада 2016 року внести до Верховної Ради та прийняти законодавчі зміни щодо зміцнення інституційної спроможності НАБУ; 2) до кінця жовтня 2016 року забез-



печити подання всіма високопосадовцями електронних декларацій доходів і майна; 3) ухвалити закон про створення спеціалізованого антикорупційного суду.

**Україна зобов'язалася перед МВФ посилити спроможність НАБУ, оприлюднити е-декларації високопосадовців та закласти законодавче підґрунтя для створення антикорупційного суду.**

Однак вже перша реакція в середині українського політикуму на ці вимоги засвідчила, що їхнє впровадження буде далеко не простим завданням. Весь попередній антикорупційний досвід показав, що українська влада ще не готова до радикальних антикорупційних змін і сподівається або перенести їхнє втілення на майбутнє, або обійтися фасадними змінами.

## Ефективне НАБУ – незалежне від СБУ та ГПУ

Зміцнення інституційної спроможності НАБУ передбачає надання йому можливості користуватися широким спектром методів розслідування без необхідності покладатися на інфраструктуру інших правоохоронних органів. Це стосується права на прослуховування високопосадовців, проведення операцій під прикриттям, перехоплення повідомлень, доступу до комп'ютерних систем і контролю кореспонденції. Відповідно до Меморандуму необхідно також забезпечити захист від витоку інформації на стадії реєстрації досудових справ і постанов слідчих суддів, що мають відношення до НАБУ.

**Посилення інституційної спроможності НАБУ означає його незалежність від інших правоохоронних органів.**

Законодавче закріплення права НАБУ здійснювати прослуховування є необхідною умовою для забезпечення більшої ефективності з розкриття корупційних злочинів. Адже за наявним механізмом НАБУ змушене звертатися до СБУ з проханням здійснювати прослуховування. І таке прохання НАБУ висловлює лише за наявності дозволу суду. Цей механізм дозволяє СБУ зловживати своїм становищем, маючи змогу прослуховувати не лише своїх підозрюваних, а й підозрюваних інших правоохоронних органів. Завдяки цьому спецслужба має інформацію щодо всіх оперативних розробок, що здійснюються іншими правоохоронними органами. Крім того, маючи ексклюзивне право на прослуховування, СБУ гарантує власну безпеку. Відповідно до статті 216 Кримінального процесуального кодексу України детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування злочинів, скоєних, у тому числі, військовослужбовцями вищого офіцерського складу СБУ. Якщо досудове розслідування НАБУ проводить щодо посадовців СБУ, то виникає загроза витоку інформації, що може негативно вплинути на ефективність здійснення негласних слідчих дій.

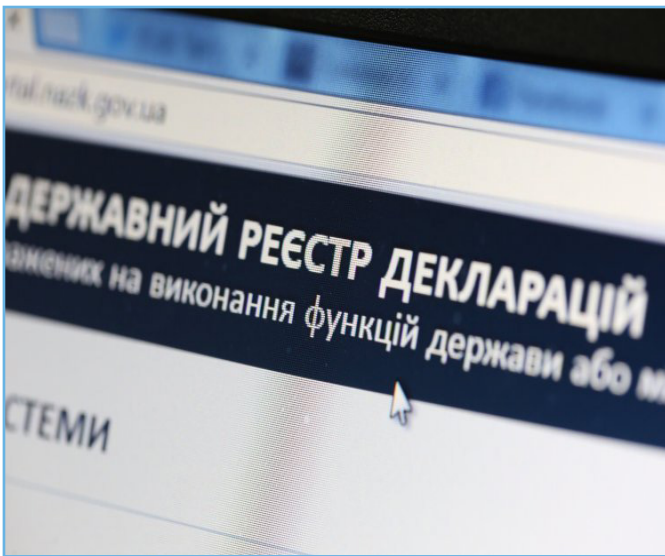
### **Монополія СБУ на прослуховування обмежує можливості НАБУ з розкриття корупційних злочинів.**

У парламенті зареєстровані два законопроекти (№ 4812 та 4721), які передбачають надання НАБУ права на самостійне прослуховування. Їхнє ухвалення сприятиме більшій ефективності досудового розслідування та забезпечить незалежність НАБУ від інших правоохоронних органів. Але чи знайдуться голоси в парламенті на підтримку такого рішення?

Президент не зацікавлений у повністю незалежному статусі НАБУ, що робить його непідконтрольним владі. Тому Петро Порошенко через депутатів своєї фракції поступово намагається зробити з ГПУ паралельну структуру з боротьби з корупцією. І навіть якщо правляча коаліція схвалить законопроект, який надає НАБУ право на самостійне прослуховування, то намагатиметься компенсувати це обмеженням визначення підслідності злочинів, які належать до компетенції НАБУ. У цьому контексті в парламенті було зареєстровано законопроект № 5212, який надає генеральному прокурору право у виключних випадках доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення органу, якому воно не підслідне, але який розпочав щодо нього досудове розслідування, а також вирішувати спори про підслідність. Серед основних переваг такого рішення названо недопущення безпідставного затягування досудового розслідування. У разі ухвалення цього законопроекту він повністю знівелює всі зусилля з розбудови інституційної спроможності НАБУ, адже ГПУ на свій розсуд визначатиме, які справи може вести НАБУ, а які ні. Тобто питання щодо найближчих соратників та бізнес-оточення президента розглядатиме ГПУ, тоді як НАБУ буде відведена роль покарання нелояльних високопосадовців та політичних опонентів. Останнє буде особливо активно подаватися суспільству під завісою суттєвих досягнень у боротьбі з корупцією.

### **Президент прагне створити з ГПУ паралельну структуру з боротьби з корупцією.**

Таким чином, переслідуючи мету одержання коштів МВФ, парламент може дозволити НАБУ здійснювати самостійне прослуховування, але за умови створення з ГПУ такого собі «тіньового» НАБУ, яке на власний роз-



суд забиратиме найважливіші справи, що потенційно можуть кинути тінь на владу. Міжнародній спільноті доцільно дотиснути українську владу щодо посилення НАБУ і забезпечення його незалежності від СБУ та ГПУ. У цьому контексті варто актуалізувати питання справжньої реформи ГПУ.

## Е-декларування: налагоджена система чи формальність?

Україна зобов'язалася перед МВФ до кінця цього місяця оприлюднити електронні декларації всіх українських високопосадовців. На кону стоїть фінансова допомога МВФ та ЄС, а також безвізовий режим з ЄС. Однак українські високопосадовці не поспішають оприлюднювати інформацію щодо своїх доходів і майна. Наразі близько 2 тис. чиновників заповнили е-декларації, серед них один народний депутат. У цьому списку немає жодного міністра, а також тих, хто буде розслідувати виявлені корупційні правопорушення, – детективів НАБУ. Пояснень цьому є декілька. По-перше, посадовці ймовірно сподіваються на зрив системи е-декларування і тому відтягують час. По-друге, детективи НАБУ згодні подати свої декларації за умови підвищення якості роботи всієї системи, а також виправлення наявних помилок щодо невідповідностей між системою е-деклару-

вання та законодавством. Останнім часом деякі народні депутати здійснили поки що безуспішні спроби внести зміни щодо е-декларування та закрити інформацію про майно та активи чиновників.

## Українські високопосадовці не поспішають подавати свої е-декларації.

Вищезазначені фактори та відсутність довіри до НАБУ можуть спричинити досягнення консенсусу між суб'єктами декларування в питанні зриву повноцінної роботи системи або ж її відстрочки. Варто зауважити, що вимоги до е-декларування в Україні є надто високими порівняно з іншими країнами Європи. Згідно із законом «Про запобігання корупції» встановлені наступні мінімальні рівні декларування певних активів, зокрема: цінного рухомого майна – \$4685; готівкових коштів, а також видатків – \$2340. Для порівняння, в Латвії відсутня вимога для декларування цінного рухомого майна (крім транспорту), а поріг для декларування готівки і видатків встановлено на рівні \$8270. Чиновники Литви взагалі не зобов'язані декларувати готівку, а їхні колеги з Румунії – крім готівки, ще й видатки. У цілому, беручи до уваги рівень корумпованості української державної служби, складається враження, що система е-декларування в її нинішньому вигляді є зависокою планкою та що її повноцінне функціонування неможливе без проведення комплексної реформи державної служби і суттєвого підвищення заробітних плат українських чиновників.

## Повноцінна робота е-декларування неможлива без реформи державної служби.

## Поява антикорупційного суду в Україні: переваги та можливості

Нова редакція закону України «Про судоустрій і статус суддів», яка імплементує оновлені конституційні засади правосуддя на законодавчому рівні, закріплює створення Вищого антикорупційного суду. Однак для його повноцінного запуску потрібно прийняти ще окремий закон. Наразі триває робота з розробки відповідного законопроекту. Натомість у середовищі громадянського суспільства було представлено концепцію антикорупційного судочинства, яка передбачає створення двох інстанцій: Вищого антикорупційного суду (розглядатиме виключно справи, підслідні НАБУ) та антикорупційної судової палати при Верховному Суді (виконуватиме функцію апеляції). Відбір суддів проводитиметься на конкурсній основі. До складу конкурсної комісії входитимуть представники від президента, парламенту, а також представництв ЄС, Ради Європи, Посольств США та Канади. Конкурсна комісія приймає остаточне рішення про переможців конкурсу. Пропонується, що президент і Верховна Рада не зможуть відмовити у затвердженні результатів конкурсу. Подібна процедура відбору антикорупційних суддів забезпечить його незалежність від усіх гілок влади. Проте є малоімовірним те, що влада погодиться на такі формулювання і не добиватиметься для себе права здійснювати контроль над процедурою призначення суддів.

**Робота з підготовки законопроекту щодо антикорупційного суду триває, а громадськості представлено концепцію.**

Які Україна отримає переваги від створення антикорупційного суду? По-перше, антикорупційний суд є заключною ланкою в системі антикорупційних органів. Завдяки його



створенню, будучи спеціалізованим в одній галузі, він буде розглядати всі справи, передані від НАБУ. По-друге, значно підвищиться ефективність боротьби з корупцією, адже за порушеними НАБУ справами суд зможе ухвалювати вироки. По-третє, в середовищі українського суспільства зберігаються дуже низький рейтинг довіри до суду і високий рівень несприйняття корупції, тому антикорупційний суд може відіграти важливу роль у відновленні довіри населення до судової гілки влади.

**Шанси на створення антикорупційного суду в найближчій перспективі є невисокими.**

Проте, зважаючи на відсутність законопроекту щодо антикорупційного суду та конкретних термінів у Меморандумі з МВФ, шанси на його створення у короткостроковій перспективі є невисокими. Слід очікувати суспільні обговорення та дискусії з цього питання. Україні доцільно вивчити міжнародний досвід і найкращі практики, зокрема ідеї «гібридної юстиції», на зразок Гватемали, де завдяки створенню під егідою ООН незалежної міжнародної слідчої комісії вдалося суттєво знизити рівень корупції в цій країні.

Отже, влада, декларуючи намір впровадити реформи, здійснює ті заходи, які прямо не зачіпають її інтереси, а серйозніші – лише під тиском Заходу і громадськості. Побачивши ознаки певної невідконтрольності НАБУ, правляча еліта намагається позбавити цей орган провідної ролі в боротьбі з корупцією, делегуючи деякі його повноваження ГПУ. Можливий зрив системи е-декларування в Україні стане дискредитацією всієї антикорупційної політики. Україна не лише втратить фінансову підтримку МВФ і ЄС, перспективи безвізового режиму, а й довіру західних партнерів. А президенту вкрай потрібні маленькі перемоги, щоб продемон-

струвати свою ефективність і підвищити шанси зберегти посаду на другий термін. Тому Петро Порошенко добиватиметься безвізового режиму задля продовження власної політичної кар'єри. Водночас повноцінна боротьба з корупцією неможлива без створення дійсно незалежного антикорупційного суду, який є останнім важливим елементом у системі антикорупційних органів. Завдяки йому порушені кримінальні справи проти корупціонерів будуть передані до суду, і за ними будуть ухвалені вирок новими неупередженими суддями, які пройдуть справедливий конкурсний відбір.



# ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

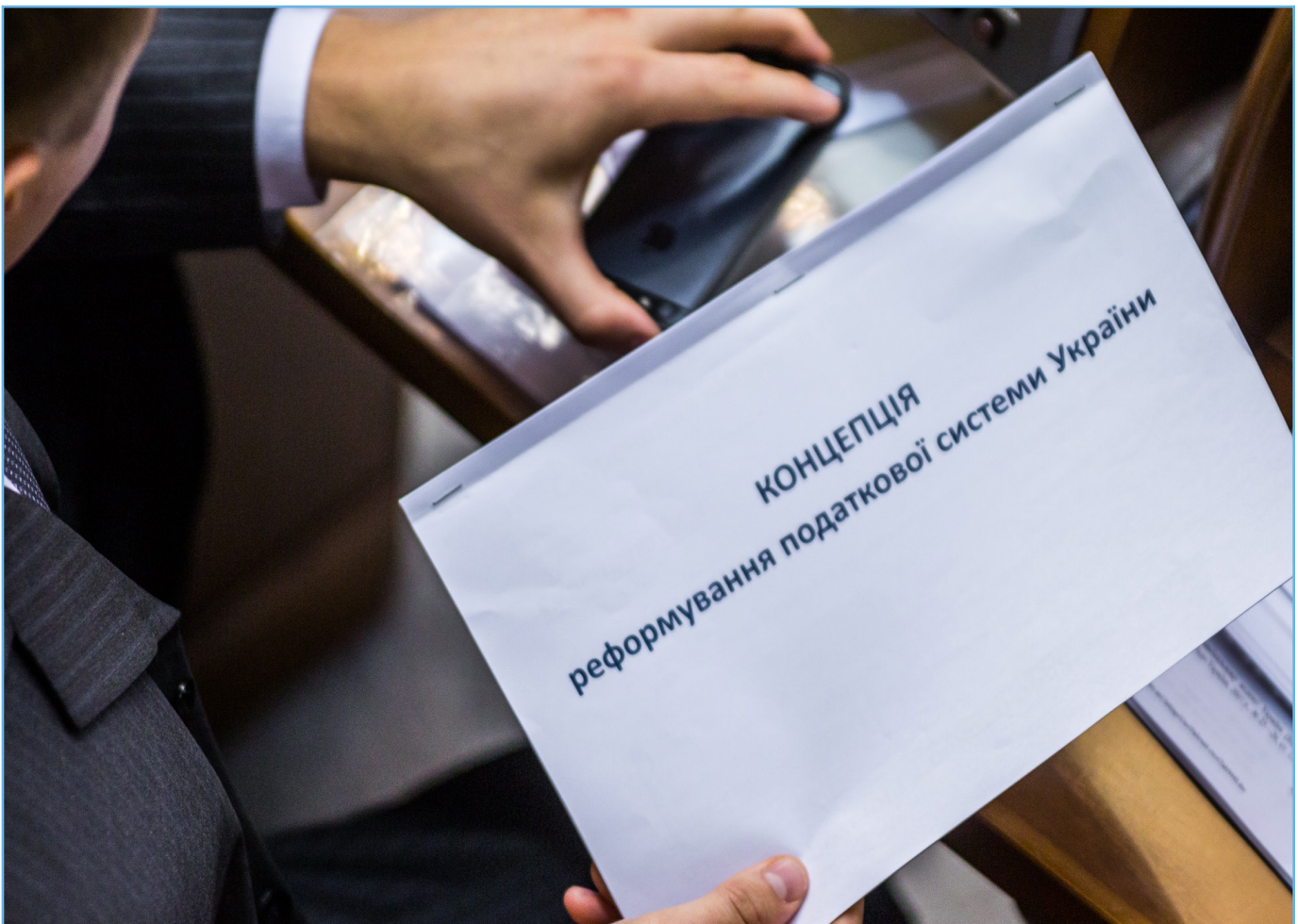


## Фінансова поліція в Україні: чергова спроба реорганізації ДФС

*На розгляд парламенту внесено законопроект «Про фінансову поліцію», який має на меті розпустити податкову міліцію, сконцентрувати повноваження різних органів влади, які борються з економічними злочинами, та створити правоохоронний орган виключної компетенції з протидії злочинам у сфері державних фінансів – фінансову поліцію, яка підпорядковуватиметься Мінфіну. Ліквідація податкової міліції та створення органу з розслідування фінансових та економічних злочинів є однією з вимог МВФ, яка відображена в чинному Меморандумі про співпрацю з Україною.*

Ідея про переформатування силового блоку Державної фіскальної служби не є новою. Упродовж останніх семи років було здійснено низку спроб узаконити нову службу з протидії фіскальним злочинам. Всі вони були ініційовані або урядом, або самими правоохоронними органами. Проте ці спроби не підтримувалися Верховною Радою України, оскільки не відповідали указам президента, коаліційній угоді та не вирішували проблеми захисту фінансово-економічних інтересів держави.

**Ліквідація податкової міліції та створення органу з розслідування фінансових та економічних злочинів є однією з вимог МВФ**



У 2014 році виникла ініціатива позбутися податкової міліції, а на її базі створити новий орган – Службу фінансових розслідувань, або фінансову поліцію. Цю ідею підтримав нинішній міністр фінансів О. Данилюк, який із приходом на посаду міністра у травні 2016 року оголосив податкову міліцію кримінальною структурою і запевнив, що до кінця поточного року її неодмінно буде скасовано.

Необхідність реформування силового блоку фіскальної служби пов'язана з масовими зловживаннями з боку податкової міліції: надмірний, подекуди незаконний тиск на бізнес у поєднанні з високим рівнем корупційності. Ситуацію ускладнює той факт, що податкова міліція є не єдиним борцем з «тіню». Боротьба з тіньовою економікою входить також до повноважень СБУ, Міністерства внутрішніх справ, НАБУ.

### Необхідність реформування ДФС пов'язана з масовими зловживаннями з боку податкової міліції.

Отже, на розгляд ВРУ був поданий законопроект № 4228, яким пропонується ліквідувати податкову міліцію та створити новий орган зі сконцентрованими повноваженнями – фінансову поліцію, діяльність якої буде направлятися та координуватися Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів України. Основна ідея законопроекту – перехід ДФС від наглядово-каральної функції до сервісної, що має покращити загальний стан підприємницького середовища та допоможе в налагодженні партнерських відносин між бізнесом та контролюючими структурами, у рамках яких буде можливість відійти від наповнення держбюджету за рахунок фіскальних санкцій та переплат.

Повноваження фінансової поліції не будуть вичерпуватись боротьбою з податковими злочинами. Фактично вона повинна взяти на себе багато повноважень підрозділів з боротьби з економічними злочинами МВС і СБУ в частині запобігання та розслідування злочинів у сфері формування і використання фінансових ресурсів держави та економічної безпеки. Зокрема, нове відомство також здійснюватиме оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування злочинів. Тобто, по суті, пропонується розділити сервісну та правоохоронну функції фіскальної служби.

**Нове відомство також здійснюватиме оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування злочинів.**

Одне з ключових питань, яке турбує громадськість в контексті реформи ДФС, – які гарантії недопущення «старих» корумпованих кадрів податкової міліції у нову силову структуру, а також наскільки незалежним буде цей орган. Розробники законопроекту запропонували таку схему кадрового відбору до нового органу. Керівництво фінансової поліції обиратимуть на конкурсній основі, причому конкурсну комісію буде сформовано за квотним принципом із представників різних органів влади, а також громадськості. Також передбачається запровадження граничного терміну перебування на посаді керівника фінансової поліції та його виборність.

Для того щоб усі нинішні податкові міліціонери не влаштувались у фінансову поліцію, для «старих кадрів» будуть встановлені квоти. Колишні податкові міліціонери, а також співробітники з боротьби з економічними злочинами підрозділів МВС і СБУ зможуть скласти не більше 25% чисельності нового органу, слідчі та оперативні співробітники інших органів державної влади – не більше

5%. Таким чином, кадровий склад нового органу повинен оновитися на 70%.

**Щоб нинішні податкові міліціонери не влаштувались у фінансову поліцію, для «старих кадрів» будуть встановлені квоти.**

Для запобігання можливим зловживанням законопроектом, по-перше, запроваджує систему персональної відповідальності посадової особи фінансової поліції за вчинення ним правопорушення. По-друге, обумовлює наявність служби внутрішнього контролю.

Експерти критикують цей законопроект, оскільки він передбачає формальний перерозподіл повноважень, а новий орган, по суті, буде тією самою податковою міліцією з домішками повноважень Національної поліції.

МЦПД позитивно оцінює ідею впровадження фінансової поліції та розпуск такого корумпованого органу, як податкова міліція. Проте з реалізацією закону та його практичного втілення можуть виникнути певні труднощі. Основні ризики, пов'язані з прийняттям відповідного законопроекту: яким чином буде імплементований новий закон, чи не стане новостворений орган спробою формального перерозподілу повноважень і чи дійсно він буде займатись аналітичною роботою і розслідуванням фінансових злочинів, передусім – ухиленням від сплати податків. Також вкрай важливо, щоб запровадження фіскальної поліції супроводжувалось паралельними глибокими реформами судових та силових органів влади.

**Важливо, щоб запровадження фіскальної поліції супроводжувалось паралельними глибокими реформами судових та силових органів влади.**



## Пенсійна реформа від МВФ: непопулярні кроки для української влади

*Дискусії щодо умов та основних наслідків проведення пенсійної реформи тривають ще з початку незалежності України. За десятки років було зареєстровано десятки законопроектів, проте до побудови ефективної системи пенсійного забезпечення справа так і не дійшла. Натомість на сьогодні український пенсіонер отримує мізерну пенсію, а на додаток є ймовірність того, що молодь взагалі в перспективі може бути позбавлена і такої пенсії.*

**МВФ висунув жорсткі умови щодо пенсійної реформи.**

Найбільш болючим зобов'язанням України перед МВФ у соціально-економічній сфері буде проведення пенсійної реформи. Сторони дійшли домовленості, що парламент прийме законодавство щодо: (I) поступової зміни пенсійного віку, встановленого законом, та подальше скорочення переліку вимог для дострокового виходу на пенсію; (II) перегляду критерію кваліфікаційних вимог для мінімальної пенсії; (III) консолідації пенсійного законодавства, яке сьогодні поширюється на близько двох десятків законів, а також забезпечення єдиного принципу пенсійного забезпечення без пільг для будь-якої професії (за винятком військових); (IV) розширення бази для внесків у систему соціального забезпечення; (V) забезпечення справедливого податкового режиму пенсій; (VI) кращого прив'язання доходів до сплати внесків, а та-

кож заохочування декларувати фактичні доходи. Крім того, взято зобов'язання, що різні категоріальні надбавки до пенсій, що відрізняються від трудових пенсій, будуть закладені для фінансування з Пенсійного фонду в державний бюджет. Крім того, буде покращено їхнє спрямування, починаючи з 2017 року.

Варто зазначити, що подібні вимоги МВФ уже ставив перед Україною, зокрема до кінця 2015 року потрібно було ухвалити парламентом пенсійну реформу, яка переглядає параметри солідарної системи, скасовує спецпенсії і створює умови затвердження накопичувальної системи. У березні 2015 року парламент прийняв закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення», який врегульовує певні питання виходу на пенсію різних категорій, проте про виконання всіх вимог МВФ не йдеться.

Варто проаналізувати ризики та наслідки виконання домовленостей з МВФ щодо пенсійної реформи:

**1) підвищення пенсійного віку, перегляд критерію кваліфікаційних вимог для мінімальної пенсії** – частка населення пенсійного віку в загальній структурі населення стрімко зростає. Відповідно до прогнозу Інституту демографії та соціальних досліджень вже в 2025 році близько чверті населення України буде старше 60 років, а в 2050 році – майже третина. Тобто не робити пенсійну реформу зараз – це позбавити тих, хто вийде на пенсію через 10–15 років, не тільки сподівання на забезпечену старість, а й того мізерного утримання, яке держава в змозі надавати нині. Якщо пенсійний вік не буде піднятий, то варіантом розвитку подій стане подальше зростання дефіциту Пенсійного фонду, який за рік збільшився приблизно на 60 млрд. грн та перетнув позначку у 150 млрд. грн та в результаті зростання бюджетного дефіциту,



державного боргу та податкового навантаження на працездатне населення. Проте вочевидь влада є не зовсім далекоглядною у цьому питанні, і популістичні рішення і надалі переважають. Зокрема, В.Б. Гройсман наголошував, що намірів піднімати пенсійний вік немає, проте є бажання в пошуку інших шляхів ліквідації дефіциту Пенсійного фонду.

### Дефіцит Пенсійного фонду уже перетнув позначку в 150 млрд грн.

**2) консолідації пенсійного законодавства** – на сьогодні є близько двох десятків законів, які регулюють систему пенсійного забезпечення, тому їхня консолідація є необхідною.

### Пільги можуть залишити тільки для військовослужбовців.

**3) гарантувати єдиний принцип пенсійного забезпечення без пільг для будь-якої професії** (за винятком військових) – відповідний захід допоможе зменшити дефіцит Пенсійного фонду, проте скасування цих пільг негативно вплине на доходи таких пенсіонерів. Вирішенням цієї проблеми може бути виплачування з накопичувальної систе-

ми пенсійного страхування, якщо така буде запущена найближчим часом.

**4) розширити базу для внесків у систему соціального забезпечення** – такий інструмент також допоможе збільшити надходження до Пенсійного фонду, проте одночасно спричинить зростання податкового навантаження. Найбільшим досягненням минулорічної податкової реформи було зменшення ЄСВ до 22% з метою детінізації доходів, а розширення податкової бази не дозволить отримати переваги від зменшення навантаження на доходи на запланованому рівні. Однак для протидії колапсу системи пенсійного забезпечення потрібно вдаватися до непопулярних рішень.

**5) краще прив'язання доходів до сплати внесків, а також заохочування декларувати фактичні доходи** – метою зниження ЄСВ якраз і була детінізація доходів, втім, є проблеми з декларуванням фактичних доходів, починаючи з державних службовців, для

яких ця вимога обов'язкова. Тому владі треба зосередити особливу увагу на формуванні ефективного механізму відповідності задекларованих доходів видаткам.

Передумови для здійснення пенсійної реформи виникли вже давно. Серед них і зменшення кількості платників податків у солідарній системі, і зростання податкового навантаження на тих, хто працює, і велика різниця в розмірі пенсій, а також постійний дефіцит Пенсійного фонду. Для успішної реалізації реформи необхідно відновити економічне зростання, провести реформу фінансового сектору, здійснювати реальну боротьбу з корупцією в державному секторі. Та найголовніше – влада має проявити політичну волю і бажання взяти на себе політичні ризики. Ми підтримуємо перехід до трирівневої пенсійної системи, підвищення пенсійного віку та інші умови МВФ, оскільки це єдиний вихід для зниження дефіциту Пенсійного фонду та побудови кращої системи пенсійного забезпечення.

# ПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ



## Два полюси української опозиції

*Узурпація владних повноважень та концентрація економічних ресурсів у руках Петра Порошенка сприяє зміцненню позицій політичних партій, які грають на правому та лівому електоральному полях. Праворадикальні гравці використовують антиросійську риторичку, протестуючи проти особливого статусу Донбасу, а «Опозиційний блок» і «Батьківщина» виступають за прагматичну багатовекторну міжнародну політику та примирення з РФ.*

*«Опозиційний блок» відкрито виступає за примирення та нормалізацію відносин з РФ, а Юлія Тимошенко, зважаючи на тісні взаємини з Кремлем, критикує непопулярні урядові зобов'язання перед МВФ щодо пенсійної реформи, скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення та під-*

*вищення тарифів. З метою розкачування внутрішньополітичної ситуації вищевказані проблеми будуть активно експлуатувати представники «Батьківщини» та «Опозиційного блоку», які мають найвищі соціологічні рейтинги і виступають за дострокові парламентські вибори. Водночас на правому фланзі найближчим часом буде запущено нову політичну партію, яку очолить командир батальйону «Азов» Андрій Білецький.*

## Поява нового політичного гравця на правому фланзі

14 жовтня на свято Покрови до Києва можуть приїхати широкі верстви населення, які планують взяти участь у презентації політичної партії Андрія Білецького і відсвяткувати день створення української повстанської армії – (УПА). За різними даними, правоохоронці очікують від 5 до 10 тисяч активістів, які планують пройти по центру столиці маршем і ви-



словити підтримку лідеру «Азову». При цьому організатори обіцяють мобілізувати не менше 30 тисяч прихильників патріотичних ідей.

### Політичну та економічну підтримку новому проекту Білецького забезпечують Сергій Тарута та Арсен Аваков.

За наявною інформацією, головними спонсорами нового проекту Білецького стануть донецький бізнесмен Сергій Тарута та наближені до голови МВС Арсена Авакова середні бізнесмени. Арсен Аваков зацікавлений у політичному покровительстві нової націоналістичної партії, оскільки розглядає проект Білецького як запасний плацдарм для просування своїх людей до парламенту на наступних виборах. Щодо Сергія Тарути, то упродовж 2014–2015 років він з прагматичних інтересів активно фінансував «Азов», який захищав його фінансові активи в Донецькому регіоні. Тому наразі Таруті вигідно підтримувати політичну ініціативу Білецького, але в разі зміни політичної конфігурації чи електорального провалу проекту його плани можуть також стрімко змінитися.

Лідер полку «Азов» Андрій Білецький зазначив, що його партія буде орієнтована на широку електоральну базу, а ідеологія – суттєво відрізнятись від традиційного українського націоналізму «Свободи», УКРОП та партії

Яроша. Нова партія Білецького намагатиметься мобілізувати не лише російськомовних громадян України, а й представників бізнесу, інтелігенції, армії, студентства. Деякі активісти, наближені до «Азова», стверджують, що в політичній конкуренції нова партія буде поєднувати націоналістичні та соціалістичні ідеї, щоб максимально мобілізувати виборця, розчарованого як владою, так і старими націоналістичними партіями.

За наявною інформацією, партія «Азов» не використовуватиме символіку воєнізованого батальйону і у свої лави буде залучати лише тих активістів, які не мають судимостей або ж проблем із законом. Також Білецький неодноразово зазначав, що партійне будівництво не буде відбуватися на базі воєнізованого батальйону «Азову», оскільки це суперечить законодавству і Конституції України, які забороняють політичним партіям використовувати воєнізовані батальйони. Проте фактично новий проект розвивається на основі Цивільного корпусу «Азов», який тісно пов'язаний з батальйоном, має широке представництво в усіх регіонах України і нараховує близько 5 тисяч активних членів.

### Нова партія будується на базі Цивільного корпусу «Азов».

Поки що важко оцінити політичні перспективи гіпотетичної партії Андрія Білецького.



Запит на появу політичної партії, активісти якої позитивно себе зарекомендували під час війни на Сході і в боях під Маріуполем, в суспільстві є. Однак невідомо, яким чином ця партія буде себе позиціонувати. Якщо «Азов» спробує вийти за межі ультраправого електорального сегменту, з яким асоціюється Білецький, і нарівні з антиросійським дискурсом запропонує цікаві ідеї для широких електоральних груп – шанси повторити успіх «Свободи» на парламентських виборах у 2012 році в новій партії доволі високі.

### Проект Білецького може повторити успіх «Свободи» на виборах 2012 року.

Зважаючи на обмеженість електорального поля, Білецькому треба буде виходити за його межі, щоб розширити кількість своїх прихильників. І тут також невідомо, наскільки успішно він зможе нівелювати власний та інституційний радикальний бекграунд, який закріпився за його «Азовом» упродовж останніх років. Саме відкриті радикальні погляди Білецького і завадили йому йти по списку до парламенту від НФ, керівництво якого, не бажаючи скандалу, виключило комбата з першої десятки. Тоді Білецький пішов на вибори як самовисуванець і виграв мажоритарний округ у Києві. Успіх його партії також залежатиме не лише від системного фінансування, а й часових рамок щодо виборчої кампанії.



### Кількість прихильників праворадикальної ідеології не перевищує 10%.

Водночас у ліберальному правому сегменті функціонують чимало партій-конкурентів, таких як УКРОП, «Свобода», «Правий сектор», партія Яроша та інші малочисельні партії. А сама кількість прихильників правої ідеології, за всіма оцінками соціологів, не перевищує 10%, і в разі проведення виборчої кампанії боротьба за правий електорат буде важкою. Варто зазначити, що на МИНУЛИХ парламентських виборах 2014 року «Свобода» та «Правий сектор», як партії вираженого націоналістичного спрямування, в сумі набрали лише 6,5% голосів. При цьому жодна з них не пододала 5-відсоткового бар'єру. Тому також є вірогідність, що чимало партійних активістів перейде до «партії Білецького». Цілком імовірно, що за умови грамотної політтехнологічної роботи новий проект Білецького набере політичної ваги та зможе об'єднати навколо себе значну частину націоналістичних партій для боротьби з Порошенком.

### Неформальна співпраця «Опозиційного блоку» та «Батьківщини»

Зміцнення неформальних зв'язків між «Опозиційним блоком» та «Батьківщиною» свідчить про те, що обидві партії розуміють сту-



пінь загрози, яка йде від президента, а тому можуть об'єднатися проти Порошенка в боротьбі за владу під час наступних парламентських та президентських виборів.

Обидві партії позиціонують себе як прагматичні партії миру, що виступають за справедливі соціальні стандарти, покращення рівня життя, підвищення пенсій та інші популістичні речі. І така риторика подобається багатьом громадянам України.

Петро Порошенко та його партія «БПП-Солідарність» позиціонують себе як партія центрального спрямування, яка після перемоги Євромайдану взяла на себе відповідальність за країну і займається європейською інтеграцією та реалізацією реформ. За допомогою таких гасел і риторики партія Порошенка практично потіснила всіх гравців та політичних конкурентів з цього поля. Інший партнер БПП по коаліції – НФ продовжує позиціонувати себе як «партія війни», час від часу продукуючи певні радикальні ініціативи, як наприклад, запровадження візового режиму з РФ чи військового стану.

**Більшість політичних партій обирають крайню праву ідеологію або ж дотримуються лівих чи проросійських поглядів.**

Свою незначну ліберальну нішу зберігає партія А. Садового «Самопоміч», яка після «сміттевого скандалу», розвалу своєї фракції та неспроможності побудувати широку партійну структуру суттєво втратила в рейтингах. РПЛ О. Ляшка діє ситуативно, за взаємовигідних умов швидко йде на компроміси з владою і все частіше відіграє роль зручної та системної опозиції для Порошенка. Ще однією новою партією проросійського спрямування є проект «Життя», який очолюють Вадим Рабінович та Євген Мураєв. Проте цей проект є несистемним і має організовані структури лише

в Харківській та Одеській областях. За наявною інформацією, в розкрутці політичного проекту «Життя», так само як і проекту «Наш Край», бере участь Адміністрація президента, яка таким чином намагається розפורшити електорат «Опозиційного блоку».

**Петро Порошенко практично зачистив політичне поле від своїх конкурентів.**

Таким чином, єдиними партіями, які можуть у майбутньому чинити спротив Порошенку, є «Опозиційний блок» та «Батьківщина», які, за останніми соціологічними опитуваннями, займають лідируючі позиції. Варто зазначити, що в деяких регіонах, наприклад в Херсонській області, «Батьківщина» і ОБ створили коаліцію та обрали свого голову Херсонської обласної ради. Такі тенденції спостерігаються і в інших південно-східних регіонах. Тому ці партії продовжують активно розвивати риторику щодо високих тарифів, нормалізації відносин з РФ, а також проведення політики багатовекторності.

**ОБ і «Батьківщина» на регіональному рівні створюють неформальні коаліції для боротьби з Порошенком.**

З наближенням холодів градус політичного напруження тільки зростатиме. Урядові зобов'язання перед МВФ щодо скасування мораторію на торгівлю землею, пенсійної реформи, тарифів будуть лише позитивно впливати на збільшення електоральної підтримки зазначених вище партій, які не втрачають жодного шансу для критики, в тому числі неконструктивної. Не виключено, що, можливо, в кінці листопада до річниці Євромайдану «Батьківщина» спробує вивести людей на вулицю з метою дестабілізації політичної ситуації та проведення дострокових парламентських виборів.

Метою публікації є надання об'єктивної інформації про поточні політичні події в Україні та поглибленого аналізу головних тенденцій внутрішньополітичного життя в державі. Подібний аналіз допоможе розставити пріоритети у справі проведення реформ у різних сферах державної політики та оцінити якість державних рішень з точки зору їхнього впливу та послідовності. Окрема увага приділяється оцінці політичної конкуренції в Україні та здатності ключових політичних гравців реагувати на виклики часу.

© 2016 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)  
У разі цитування обов'язкове посилання на МЦПД

**Автор ідеї:** Віра Нанівська  
**Відповідальний за проект:** В'ячеслав Голуб

**Відповідальні за розділи:**  
«Державні рішення» - В'ячеслав Голуб  
«Економічний аналіз» - Василь Поворозник  
«Політична конкуренція» - Анатолій Октисюк

**Колектив експертів МЦПД:**  
Василь Філіпчук, Анатолій Октисюк, Ангела Бочі, Василь Поворозник, Олена Захарова, В'ячеслав Голуб, Ірина Івашко, Євгеній Ярошенко, Наталія Шило.



Міжнародний центр перспективних досліджень  
Телефон: +38 (044) 253-44-82  
Факс: +38 (044) 253-44-82  
Електронна пошта: [office@icps.kiev.ua](mailto:office@icps.kiev.ua)  
[www.icps.com.ua](http://www.icps.com.ua)